EDUCATIA ADULȚILOR IN SOCIETATEA CUNOAȘTERII

Ionașcu Ina, lector universitar, doctorandă,
Departamentul Limba Engleză și Limba Franceză Specializate

The development of the informational society give rise to new opportunities for learning and they challenge established views and practices regarding how teaching and learning should be organized and carried out. At the same time, globalization and the emergence of new players in the world economy have intensified competition, many countries turning production towards high value-added and knowledge-intensive products and services which request high-level skills labor force. Lifelong learning, embracing all forms of educational and learning experiences, helps individuals to engage in purposeful interactions with their environment through the development of their knowledge, skills and critical thinking abilities. It affirms that learning, as a continuous process in life, plays an essential role in enabling individuals to adapt to, and deal with, new challenges and changes in their lives and surrounding environment.

Keywords: lifelong learning, learning society, development, globalization, challenges

Dinamica societații contemporane, caracterizată prin accelerarea schimbărilor în toate sferele dezvoltării sociale, ne pune în fața unor situatii noi, care impun cu necesitate educația

continuă și permanentă a individului pentru a se adapta noilor solicitări.

Adaptarea educației la cerințele unei dezvoltări temeinice și armonioase se dovedește un proces dificil de înfăptuit și vizează echilibrul existent în sfera obiectivelor (cognitive, afectiv-volitive și psiho-motorii) și a conținuturilor, presupunând o analiză aprofundată a acordurilor și a dezacordurilor existente între principiile și codurile școlii (universității) și normele sau practicile aplicate în viața socială în recrutarea și promovarea personalului, în recompensarea oamenilor potrivit cantității și calității muncii etc.

Deci, în relația educație-dezvoltare nu este vorba de o succesiune dată, ci, de o ordine dezirabilă: cu cât educația este mai adecvată în raport cu cerințele dezvoltării, cu atât dezvoltarea este mai temeinică, mai rapidă și mai pertinentă în raport cu aspirațiile omului; beneficiind de suportul educației, la rându-i, dezvoltarea o sprijină favorizând inovațiile și eforturile de sporire a randamentului ei pedagogic. Prin funcțiile ei culturale și socio-pedagogice, educația pune în valoare cea mai prețioasă energie – energia umană, furnizând un agent al dezvoltării care, prin calitatea lui, are un impact direct asupra vieții sociale ți a productivității muncii în toate sectoarele de activitate. [8, p.21-22]

În identificarea sensului educației din perspectiva secolului XXI considerăm necesară referirea către „Raportul asupra educației" care a generat volumul „A învăța să fii", coordonat de Edgar Faure, care este o atât o reflecție critică, cât și un îndemn la acțiune pentru a pune educația în legătură cu progresul societății. *"Educația nu poate fi decât globală și permanentă pentru că omul are nevoie de o pregătire pentru a elabora, în tot timpul vieții, o cunoaștere în constantă evoluție, iar pentru aceasta el, omul, are nevoie de a învăța să fie"*. [4, p.14-15]

Este vizat un ideal educațional, comun pentru toate sistemele de educație ale țărilor lumii, iar aceasta se referă la „ *formarea omului complet"* . De asemena, afirmă E. Faure: „ Dacă studiile nu pot constitui un tot definitiv care să fie predat și însușit, înainte de intrarea în viața adultă, oricare ar fi nivelul acestei acumulări intelectuale și vârsta acestei intrări, trebuie atunci să reconsiderăm sistemele de învățământ în ansamblul și concepția lor însăși. Dacă ceea ce trebuie să învățăm trebuie reinventat și renovat, atunci învățământul devine educație și, din ce în ce mai mult, ucenicie. Dacă a învăța este problema unei vieți întregi, atât ca durată cât și ca diversitate, precum și a unei întregi societăți în ceea ce privește resursele sale educative, cât și cele sociale și economice, atunci trebuie să mergem mai departe de reforma necesară a sistemelor educative, și să ne gândim la planul unei *societăți educative* " [4, p.34]

La punerea problemei adaptării educației la cerințele dezoltării a contribuit și raportul întitulat „**Criza mondială a educației**" pregatit de Ph.Coombs pentru conferința internațională organizată la Williamsburg (S.U.A.), contribuția acestuia fiind sublinierea ideii că educația nu era adaptată exigențelor unei dezvoltări accelerate și, mai ales, susținerii dezvoltării, la care aspirau toate națiunile: „ *Sistemele educative s-au angajat într-un proces de expansiune fără precedent în istoria omenirii. Unde sîntem astăzi? Un prim element pentru un răspuns este furnizat de o constatare brutală și neliniștitoare: în ciuda unei enorme expansiuni, creșterea demografică înregistrată a condus la o sporire a numărului de analfabeți în lume.....Mai mult: pretutindeni în lume responsabilii educației lansează strigăte de alarmă, semnalând simptomele unei crize mondiale a educației: mutație, adapare, decalaj*" [2, p.15-16]

În analiza trăsăturilor caracteristice **societății actuale,** postmoderne și **bazată** esențialmente **pe cunoaștere**, putem enumera [7, p. 27]:

- schimbările rapide și complexe pe toate planurile care fac viitorul improbabil, răspunsul educațional la această situație fiind tendința de instrumentalizare a educației, în sensul mutării accentului în politicile educaționale neoliberale *pe formarea deprinderilor și a competențelor de bază* care să permită continua adaptare la „societatea de risc" [1, p.3];
- schimbările rapide *în lumea muncii,* ceea ce presupune că, pentru a asigura prosperitatea economică și performanța, este necesar să se schimbe proporțional rata și frecvența cu care oamenii învață, deoarece observăm creșterea numărului locurilor de muncă în sectorul

serviciilor

- se internaționalizează piața muncii și se extind mecanismele de piață în economiile naționale, dar și în ofertele de servicii, cele educaționale, de exemplu, resimțind tot mai mult această influență;
- valorile și producțiile culturale se globalizează, sunt rapid cunoscute în toate colțurile lumii, dar *procesul de convergență culturală globală* induce și efecte de specificitate culturală;

La problemele enumerate, cu care ne confruntăm constant, direct sau indirect, educația adulților și-a dovedit capacitatea de ameliorare, prin prisma provocărilor și a semnificațiilor ce îi sunt atribuite, aducându-și aportul la soluționarea unor fenomene precum:

- *asigurarea unei a doua șanse la educație* pentru cei care au beneficiat de o educație inițială incompletă, rudimentară sau n-au participat deloc la acest proces.
- *asigurarea dezvoltării personale,* prin lărgirea orizontului culturii generale, folosirea profitabilă a timpului liber, satisfacerea unor pasiuni și interese etc.;
- *asigurarea participării active la viața social-comunitară* a tuturor, atât pentru profitul fiecăruia, în urma dezvoltării comunității, dar mai ales pentru a-și aduce aportul la ameliorarea/soluționarea diverselor probleme sau la sprijinirea celor în dificultate, a marginalizaților social etc. Este vorba, în acest sens, despre asigurarea unui mediu deschis de învățare care să permită accesul la învățare pentru fiecare, prin oferirea de informații, ghidare și îndrumare pentru toate ofertele disponibile. Pe de altă despre sprijinirea cetățeniei active, a oportunităților egale și a coeziunii sociale, prin crearea cadrului de manifestare pentru fiecare și încurajarea participării fiecăruia.

Pentru aceste potențialități, la una din conferințele UNESCO a educației adulților (Hamburg, 1997), aceasta este privită drept cheie de acțiune în secolul XXI, care să *„acompanieze o dezvoltare ecologică sustenabilă, să promoveze democrația, justiția, egalitatea sexelor, dezvoltarea economică, socială și științifică și să contribuie la construirea unei lumi în care conflictele violente să fie înlocuite de dialog și de o cultură a păcii bazată pe justiție”*. În continuare, se menționează că, la nivel individual, educația adulților își aduce aportul la „*dezvoltarea autonomiei și a simțului responsabilității, la abilitarea adulților pentru a face față schimbărilor economico-sociale, la promovarea participării creative a cetățenilor la viața colectivității*”. Educația adulților cunoaște o dinamică susținută, dezvoltarea sa fiind o consecință firească a cererii sociale, dar și a politicilor educaționale mai coerente și mai sistematice.

Concepția asupra educației adulților și accepțiunile date termenului de-a lungul timpului au fost tributare nevoilor sociale și individuale, cărora a trebuit să le răspundă cu prioritate, dat fiind contextul sociopolitic, cultural și economic dintr-o perioadă sau alta.

Registrul foarte larg de sensuri ale conceptului educație a adulților se întinde de la contestarea valabilității sale până la maxima complexitate a unui conținut foarte bogat în note determinative. Astfel, gândirea acțiunii educative ca o necesitate a individului de-a lungul întregii sale vieți așază educația adulților în sistemul articulat al modalităților de educație desfășurate transversal și longitudinal, nemaifiind privită simplist, ca o entitate contrastantă sau opțională sau ca o terapeutică pentru carențele educației școlare, ci ca un fapt firesc și necesar pentru perfecționarea și dezvoltarea individuală continuă, pentru a face față „sfidărilor”, mereu noi, ale unei societăți în schimbare. Educația adulților cunoaște o dinamică susținută, dezvoltarea sa fiind o consecință firească a cererii sociale, dar și a politicilor educaționale mai coerente și mai sistematice.

E. Faure (1974) încearcă să definească educația adulților prin raportare la *scopurile* pe care le are de îndeplinit, în funcție de cele două axe, *socială,* și *individuală* :

- reprezintă substitutul educației inițiale elementare sau profesionale, mai ales pentru cei care au beneficiat parțial de educația adulților și au nevoie de o a doua șansă la educație;
- prelungește educația individului, astfel încât acesta să facă față noilor exigențe ale lumii contemporane;

- perfecționează educația acelora care posedă o educație de nivel înalt;
- constituie un mod de împlinire personală pentru toți, o abordare umanistă, cu accentul pe nevoile individuale de dezvoltare personală. [4, p.50]

Această definiție *articulează educația adulților cu educația inițială*, formală, a individului, integrând-o în ansamblul mai larg al *educației de-a lungul întregii vieți.*

Astfel, concepția asupra educației adulților și accepțiunile date termenului de-a lungul timpului au fost tributare nevoilor sociale și individuale, cărora a trebuit să le răspundă cu prioritate, dat fiind contextul sociopolitic, cultural și economic dintr-o perioadă sau alta.

La început, așa cum remarca C.J Timus [6, p .9], conceptul a fost folosit oarecum difuz, în sensul de educare/iluminare a maselor largi, nu neapărat numai a adulților (de exemplu, *education populaire* în Franța sau *Volksbildung* în Germania), accepțiune ce își are originea în termenul clasic de *folkeoplysning* (folosit de Gruntvig, cu sensul de iluminare a maselor largi de țărani, ca premisă a dezvoltării țării). Mult utilizat în spațiul scandinav, conceptul reflectă sprijinul social deosebit acordat adulților pentru continua lor dezvoltare și ameliorare a competențelor, în strânsă legătură cu ideile social-democratice de bunăstare și de oportunități egale.

Ulterior, nevoile educaționale devin mai structurate, iar termenii care să se diferențieze se diversifică, desemnând mai ales fenomenele sociale chemate să le amelioreze. În caleidoscopul cerințelor sociale, respectiv al nevoilor educaționale pe care le determină, cu același termen pot fi denumite realități diferite, tot așa cum denumiri diferite pot disimula analogii de concepție și de praxis. Astfel, în limba franceză, este folosită sintagma *education des adultes,* alteori *formation des adultes* pentru a accentua caracterul formativ, pragmatic al educației adulților, mai ales cu referire la formarea profesională.

Pe parcurs, acestor termeni li s-au adăugat o serie de prefixe sau chiar sintagme mai mult sau mai puțin sinonime, dar care au căutat să puncteze mai clar *segmentul social* căruia i se adresau (de exemplu, *educația de bază a adulților* sau *educația adulților analfabeți, educația adulților șomeri* etc.) sau serviciul oferit, pentru a ameliora o anumită problemă socială. Pe măsură ce problemele sociale cărora era chemată să le ofere soluții ameliorative se internaționalizau (de exemplu, educația pentru pace, pentru toleranță etnică și religioasă, pentru grupuri marginalizate social etc.), s-au făcut eforturi de *compatibilizare lingvistică*, termenii din limba engleză tinzând să se impună.

Principalele confuzii terminologice în domeniu provin din utilizarea sintagmelor oarecum sinonime de *educație continuă* și *educația adulților (continuing education* și *adult education).* Acești termeni s-au impus rapid la nivel internațional, pe de o parte, datorită utilizării mai frecvente a limbii engleze în comunicarea internațională, iar, pe de altă parte, ca expresie a dezvoltărilor acestui domeniu în spațiul anglo-saxon, care au constituit surse de inspirație pentru alte țări.

Mai pragmatici, americanii sunt interesați mai mult de dezvoltarea unor competențe legate de muncă, iar prin sintagma *educație continuă* rezolvă două dileme: pe de o parte, asigură cuprinderea în programe compensatorii pentru continuarea studiilor și a celor care le-au abandonat prematur și care, din punct de vedere al vârstei cel puțin, nu pot fi considerați adulți, iar, pe de altă parte, accentuează ideea că educația continuă este cea care vine în prelungirea educației inițiale (nu a celei obligatorii), cuprinzându-i și pe cei care și-au terminat educația inițială, după ce -s-a încheiat școlaritatea obligatorie (de exemplu, pe cei care au absolvit și studii universitare și postuniversitare înainte de a intra pe piața muncii).

În fapt, la nivel conceptual, noțiunile *educația adulților* și *educația continuă* (a adultului, educația de după educația formală, inițială, la care se face apel când individul este persoană adultă, în majoritatea cazurilor) se suprapun în mare măsură, diferențele fiind mai mult de nuanță, în sensul că educația continuă vizează mai mult continuitatea pregătirii de-a lungul carierei profesionale (pentru actualizarea cunoștințelor și a competențelor, pentru perfecționare,

pentru recalificare, pentru reorientare și reintegrare profesională.

Educația adulților, în shimb, vizează aspecte mai generale, dimensiuni educaționale alternative, ce trebuie acoperite (civică, culturală, de timp liber, pentru grupurile marginalizate social sau intervenții educative specifice diferitelor grupuri de adulți: bătrâni, femei casnice, șomeri, imigranți, minoritari etc.).

Cele două orientări se regăsesc și în accepțiunile date de OECD **și** UNESCO educației adulților. Astfel, OECD are mai mult *o accepțiune economică* asupra educației ca investiție în „capitalul uman", în timp ce UNESCO a avut în mod tradițional o percepție mai *umanistă* și mai *democratică* asupra educației pentru adulți, văzută ca mijloc de dezvoltare personală, pe baza propriilor opțiuni și interese, de asigurare a incluziunii adultului într-o societate democratică, de asigurare a participării tuturor la educație, indiferent de statutul lor social sau cultural.

Accepțiunea OECD tinde să se impună tot mai mult în discursurile din societățile vest-europene, în care educația adulților este văzută ca *dezvoltare de competențe pentru a face față competiției de pe piața globală.* Astfel, educația adulților nu mai este o alegere voluntară, pentru dezvoltare personală *(empowerment),* ci devine tot mai mult o constrângere pentru asigurarea angajabilității *(employment),* pentru creșterea flexibilității personale și a competențelor în fața cerințelor în schimbare de pe piața muncii și din societatea cunoașterii, participarea voluntară, comunitară pierzând mult din accent.

Toate aceste repere le regăsim reunite sintetic în următoarea definiție, comprehensivă, elaborată cu prilejul celei de-a XIX-a Sesiuni a Conferinței Generale UNESCO (Nairobi, 1976): " *Ansamblul proceselor organizate de educație, în ceea ce privește conținuturile, nivelurile și metodele, formale sau informale, care prelungesc sau înlocuiesc educația inițială efectuată in instituții școlare sau universitare sau sub aspectul formării profesionale, grație cărora persoanele considerate adulți de către societatea căreia ii aparțin își dezvoltă aptitudinile, își îmbogățesc cunoștințele, ameliorează calificarea lor tehnică sau profesională sau îi dau o nouă orientare, făcând să evolueze atitudinile și comportamentele în dubla perspectivă a înfloririi integrale a omului și a unei participări la o dezvoltare socioeconomică și culturală echilibrată și independentă* ". [6, p. 24]

În aria semantică a sintagmei *educație a adulților,* putem menționa și alte concepte conexe, care au cunoscut o anumită utilizare la un moment dat, ca expresie a accentului pus pe încercarea de a găsi soluții recuperatorii pentru completarea unei educații inițiale insuficiente sau pentru continuarea educării și pe parcursul vieții profesionale. Printre acestea, aminitim:

- *educația recurentă* (lat. *recurrere* - „a se întoarce înapoi", „a reveni", formă de educație continuă și de perfecționare profesională; termen impus de OECD în anii '70) - posibilitate pentru populația activă de a reveni asupra formarii anterioare, completând-o, pentru a face față perimării accelerate a cunoștințelor și a competențelor dobândite anterior.
- *educația iterativă* - concept elaborat de pedagogia suedeză, și desemnează posibilitatea adulților de a-și alege perioadele și tipurile de studii pe care vor să urmeze alternativ sau concomitent cu activitatea productivă, fie în scopul completării unor lacune de pregătire sau a unor studii incomplete, fie pentru perfecționare, aprofundare sau chiar reorientare..

Dacă noțiunea de *educație a adulților* desemnează o generalizare a unor experiențe date, existând la nivel practic mult înaintea elaborării sale teoretice, conceptul de *educație permanentă* este unul conturat în plan teoretic, un concept integrativ, ce conține descrieri referitoare la orientările politice care se iau față de sistemul educațional, fiind un principiu de bază al organizării sistemului de învățământ, pentru a gândi articulat abilitarea individului de a învăța.

Din perspectiva reconsiderărilor pe care le presupune conceptul integrator de *educație permanentă,* educația adulților capătă noi dimensiuni. Astfel, gândirea acțiunii educative ca o necesitate a individului de-a lungul întregii sale vieți așază educația adulților în sistemul articulat al modalităților de educație desfășurate transversal și longitudinal, nemaifiind privită simplist, ca

o entitate contrastantă sau opțională sau ca o terapeutică pentru carențele educației școlare, ci ca un fapt firesc și necesar pentru perfecționarea și dezvoltarea individuală continuă, pentru a face față sfidărilor lumii contemporane.

Referințe bibliografice:

1. Beck, U, *Risk Society: Towards a new modernity*, England, 1992 ,345p.
2. Coombs, Ph., *La crise mondiale de l'education*, Paris, PUF, 1968,569p.
3. Delors, J. 2000, *Comoara lăuntrică*, Iași, Editura Polirom, 150p.
4. Faure, E. 1974, *A învăța să fii*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 300p.
5. Lengrand, P. (1973), *Introducere în educația permanentă*, 250p.
6. Timus, C. J, Lifelong Education for Adults: an International Handbook. Oxford Pergamon Press, 1989
7. Usher, R, Edwards, A, Lifelong Learning: A Postmodern Condition of Education?, 2001,200p.
8. Văideanu, G.1988, *Educația la frontiera dintre milenii,* București, Politica, 317p.